

УДК 339.5+337.7

О. О. Корогорова, Я. І. Глущенко

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Особливості методики митного контролю на засадах ризи-орієнтованого підходу в умовах Індустрії 4.0

Індустрія 4.0 характеризується значним впливом процесів діджиталізації на всі сфери соціально-економічної діяльності людства. З кожним днем розширюється спектр можливостей застосування адитивних технологій 3D-друку, це і сфера приладобудування, автомобілебудування, робототехніки, архітектури, охорони здоров'я і т. д. З подальшим розвитком 3D-друку актуалізуються питання захисту інтелектуальної власності й питання захисту з боку держав своїх національних виробників.

Особливої уваги зазначені питання набувають у період пандемії Ковід-19. Так, колишній голова Ради Всесвітньої митної організації (ВМО) Діксонс С. Катешумбва, у вступному слові до звіту за 2019-2020 роки наголосив, що «астрономічне зростання онлайн-бізнесу та онлайн-транзакцій призвело до очікуваного збільшення навантаження на митниці» [1]. До того ж діяльність ВМО у перші місяці пандемічної ситуації була певною мірою переорієнтовано на допомогу своїм країнам-учасникам шляхом надання вказівок та корисної інформації при застосуванні відповідного управління новими видами ризиків з метою забезпечення безперебійного переміщення товарів та персоналу. Таким чином, для митних адміністрацій окреслена проблематика ставить питання трансформації можливостей здійснення контрольних та регуляційних функцій щодо збору податків, охорони прав інтелектуальної власності та дотримання вимог національного та міжнародного законодавства в умовах мінливості зовнішнього середовища, збільшення ступеня невизначеності та появи актуальних ризиків.

Розглядаючи питання нерегульованого ринку 3D-друку, однією із загроз якого є можливість створювати репліки будь-яких товарів, що призводить до порушення прав інтелектуальної власності, авторами [2, 3] висвітлювались ключові точки трансформації економічних відносин у напрямках Індустрії 4.0, серед яких відокремлене:

- збільшення обсягів товарів та послуг у мережі Інтернет;
- кастомізація в процесі розробки продукту завдяки здешевленню процесу прототипування коштом технологій 3D-друку;
- зменшення тривалості інноваційного циклу;
- збільшення ступеня проникнення глобалізаційних тенденцій у національну економіку;
- зростання ролі прав інтелектуальної власності [2].

Слід зазначити, що пандемія Ковід-19 спричинила ситуацію, коли значно збільшився попит на товари медичного призначення, і в умовах зростання присутності на ринках країн, що розвиваються, контрафактних товарів, посилюється рівень небезпеки та ризику для здоров'я людей [1, 4]. Таким чином, особливої актуальності набувають питання формування методичного забезпечення контрольного процесу на засадах ризик-орієнтованого підходу, який можуть застосовувати митні органи.

Для розробки методики оцінювання інтегрального рейтингу у першу чергу слід звернутися до напрацювань у сфері фінансового моніторингу. Як відомо, у 2019 р. в Україні було прийнято Закон № 361-ІХ від 06.12.2019 [8], де наведено трактування терміну “державний фінансовий моніторинг”. Одним з основних елементів методичного базису фінансового моніторингу виступає саме оцінка ризиків. Оцінювання ризиків дозволяє зосередити увагу контролюючих органів на операціях, які можуть спричинити суттєву шкоду, як державі, так і окремим суб'єктам господарювання. В нашому випадку мова йде про недоотримання доходів вітчизняними суб'єктами господарювання, права яких щодо інтелектуальної власності будуть порушені, і недоотримання доходів державою у вигляді податків і зборів.

Методика контролю, що базується на ризик-орієнтованому підході повинна бути зрозумілою, як для суб'єктів контролю, так і для суб'єктів господарської діяльності. Вважаємо, що у методиці потрібно зазначити конкретні сфери діяльності, де найчастіше створюються репліки товарів, або груп товарів із порушенням прав інтелектуальної власності. Для концентрації уваги митних органів у методиці інформацію має бути представлено у вигляді онлайн-реєстрів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а саме: експортерів, імпортерів, логістичних компаній, долучених до процесів доставки, та онлайн-майданчиків із зазначеним рейтингом їх репутації.

Основними джерелами інформації при формуванні рейтингової оцінки мають виступати дані фіскальних органів щодо своєчасності й повноти сплати податків і зборів, наявності фактів застосування адміністративно-правових санкцій; дані фінансово-кредитних установ щодо клієнтів-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; дані правоохоронних та антикорупційних органів; дані органів митного контролю інших країн. У виявленні та оцінці ризиків щодо торгівлі репліками товарів із порушенням прав інтелектуальної власності останнє джерело відіграє особливу роль, бо дозволяє не тільки обмінюватися інформацією, а й взаємодіяти для мінімізації негативних наслідків.

Традиційно ризики поділяються на зовнішні (нестабільність митного законодавства, непередбачуваність інтенсивності товаропотоку; невизначеність щодо задуму і намірів учасника зовнішньоекономічної діяльності; низький рівень взаємодії митних органів з іншими правоохоронними та контролюючими органами; неповнота і непередбачуваність інформації про діяльність митних органів на довгострокову перспективу) та внутрішні (неповнота інформації про цілі, інтереси, поведінку працівників митних органів; недостатня глибина і частота контролю, у тому числі після випуску товарів; недостатня оснащеність митних органів технічними засобами митного контролю; неповнота відомостей про характеристики, параметри, показники процесу надання митних послуг [5].

Зазначимо, що на сайті ДФС України представлено вимоги щодо здійснення процесу управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю, серед яких виділімо “здійснення у межах компетенції аналізу та оцінки ризиків, аналізу причин та умов, що призвели до виникнення ризику, за результатами такого аналізу підготовка пропозицій щодо розробки/доповнення профілів ризику та інших заходів (інструментів) з управління ризиками” [6]. Водночас у Стратегії [7] передбачається “забезпечення підтримки в актуальному стані автоматизованої системи аналізу та управління ризиками шляхом наповнення її новими профілями ризику (опису будь-якого набору ризиків, у тому числі визначених комбінацій індикаторів ризику, що є результатом збору, аналізу та систематизації інформації), актуалізації діючих профілів ризику, вдосконалення автоматизованих алгоритмів аналізу та оцінки ризиків”. Таким чином, в умовах охоплення тенденціями Індустрії 4.0 широкого кола економічних відносин та

під впливом пандемії Ковід-19 зазначена класифікація має бути доповнена оцінкою ймовірності ввозу і вивозу реплік будь-яких товарів із порушенням прав інтелектуальної власності, а також оцінкою співвідношення ступеня реалізації ризику і розміру шкоди, яку може зазнати держава, національні товаровиробники.

Для оцінювання ризиків може бути застосована як кількісна, так і якісна оцінка. Враховуючи наявні напрацювання у сфері ризик-орієнтованого підходу, пропонуємо розподіляти ризики за допомогою якісної оцінки на низький, середній та високий. Оцінка ризиків повинна концентрувати увагу суб'єктів контролю на ризиках, які мають суттєвий вплив і високий рівень ймовірності.

Висновок

Таким чином, методика митного контролю на засадах ризик-орієнтованого підходу в умовах Індустрії 4.0 та наслідків пандемії Ковід-19 дозволяє зекономити час на проведення контрольних заходів, зосередившись тільки на операціях суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з високим рівнем ризиковості щодо порушення прав інтелектуальної власності, і недотримання державою доходів у вигляді податків.

112

Список використаних джерел

1. The WCO's 2019-2020 Annual Report. *Всесвітня митна організація*: вебсайт. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/media/annual-reports/annual-report-2019_2020.pdf (дата звернення: 04.04.2021).
2. Корогодова О. О., Глущенко Я. І. Адитивні технології, права інтелектуальної власності та митний контроль: проблеми та оптимізація в умовах Індустрії 4.0 // *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності*: зб. матеріалів III Всеукраїнської наук.-практ. конференції, м. Київ, 23 квіт. 2020 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2020. С. 108-112.
3. Корогодова О. О., Глущенко Я. І., Черненко Н. О. Особливості функціонування митних органів у податковій системі країни в умовах Індустрії 4.0. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 2 (25). 2020. С. 55-61 URL:http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/25_2020/10.pdf (дата звернення: 04.04.2021).

4. Cybercrime and COVID19: Risks and Responses. *UNODC Cybercrime and Anti-Money Laundering Section Vienna, 14 April 2020* URL: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/EN_-UNODC_-_CYBERCRIME_AND_COVID19_-_Risks_and_Responses_v1.2_-_14-04-2020_-_CMLS-COVID19-CYBER1_-_UNCLASSIFIED_BRANDED.pdf (дата звернення: 05.04.2021).
5. Рудніченко Є. М., Несторишен І. В. Класифікація ризиків у митній справі. *Митна безпека. Серія "Економіка"*. 2012. № 1–2. С. 13–19.
6. Про розвиток системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року. Розпорядження КМУ від 27 грудня 2017 р. № 978-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/978-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.04.2021).
7. Основні завдання та функції сектору з управління ризиками (митниця). *Офіційний портал ДФСУ: вебсайт*. URL: <http://lv.sfs.gov.ua/okremi-storinki/struktura/print-354193.html> (дата звернення: 07.04.2021).
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України № 361-IX від 06.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 07.04.2021).

Цей матеріал був поданий до IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності», що відбулася 22.04.2021 та був розміщений в рамках цієї конференції для ширшого ознайомлення за погодженням з автором